

Árkiivaššennr. 25/5754

Ášši	Gos
005/26	Sámediggeráđđi – dievasčoahkkináššit
007/26	Sámedikki dievasčoahkkin
	Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi

Aamhtesebuerkiestimmie

Váarome

Saetniesvoete- j̄ih liktemekommisjovne sov reektehtsem ruffien 1. biejjien 2023 deelli. Rætna mænngan Saemiedigkie reektehtsem govlehtæmman seedti saemien seabredahkese, j̄ih 2024 jaepesne reektehtsem ḡietedalli ovmessie aamhtesinie Saemiedigkien stoerretjåanghkosne njoktjen. Saemiedigkien nænnoestahkh Stoerredægkan seedtesovvin, Stoerredigkie reektehtsem rahkan 2024 ḡietedalli.

Aamhtesisnie 037/24 *Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport*, Saemiedigkie sov ráállam vuarjasji gosse kommisjovnenreektesinie barkedh voenges j̄ih regionaale daltesisnie. Saemiedigkien vijries giehtelimmiem gellie seabradahkesuerkiej sisnjelen átna mij ḡaarede guarkedh goh davvomegiehtelimmie saemien kultuvren ávtteste vijries goerkesisnie, vuesiehtimmien gaavhtan saemien institusjovnh j̄ih saemien tjåanghkoesijjieh d̄aárjodh, barkedh saemien reaktah gelkieh j̄aáhkesjæmman sj̄idtedh j̄ih Saemiedigkien ráajvarimmieh j̄ih öörnegh reeredh mah leah tseegkesovveme saemiej ḡielh j̄ih saemien kultuvrem nænnoestidh. Daennie aamhtesisnie saemien faaleldahkide gaajhkene veeljemegievline goerehtalleme, váarome lij bievnesh ryöktesth d̄aárjoedáastoji bijre ḡielen j̄ih kultuvren ávtteste, j̄ih bievnesh saemien maanagiertefaaleldahki j̄ih ööhpehtimmiefaaleldahki bijre.

Goerehtalleme vuesiehti mijjieh daarpesjibie vielie daajroem daerpiesvoeti bijre daej ovmessie veeljemegievline. Dan ávtteste Saemiedigkie nænnoesti dihte galka ráárestallemetjåanghkoeh j̄ih regionaale govlehtimmieprosessh gaajhkene Saemiedigkien veeljemegievline tj̄irrehtidh. Ulmie lea daerpiesvoeth vuesiehtidh saemien faaleldahki, öörnegi j̄ih ráajvarimmiej bijre mah maehtieh viehkiehtidh ḡielh, kultuvrem j̄ih identiteetem davvodh daarodehtemepolitihken mænngan.

Dehtie váaroemistie Saemiedigkie dam regionaale ávttese barkoem Saetniesvoete- j̄ih liktemekommisjovnen reektehtsinie eelki gusnie Saemiedigkie golme jaepiej boelhkesne galka áålmehtjåanghkoeh j̄ih govlehtimmieh hööldtedh gaajhkene veeljemegievline. Voestes veeljemegievlie lij Nordre veeljemegievlie ḡijren 2025. Dihte aamhtese 033/25

Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport - Behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak i Nordre valgkrets sjidti.

Tjaktjen 2025 tjaaleldh govlehtimmiem jñh nieljje åålmehtjåanghkoeh tjirrehtovveme Åarjelsaemien veeljemegievlesne mah leah daan aamhtesen vjaarome.

Veeljemegievlien bijre

Åarjelsaemien veeljemegievlie feerhmie tjïeltide Raane jñh Rødøy jñh dej raejeste åarjese tjïeltide Nordlaanten fylhkesne, tjïeltide Trööndelagen fylhkesne, tjïeltide Surnadal jñh Sunndal Møre- jñh Romsdal fylhkesne jñh tjïeltide Eengerdaelie, Rendalen, Os, Tolga, Tynset jñh Folldal Sisdajven fylhkesne. Veeljemegievlesne njieljje giejejealajimmietjïelth, Aarborte, Raarvihke, Rosse, Snåase, mah laaken mietie dïedth saemien gieeli åvteste utnieh Saemienlaaken mietie. Saemiedigkie laavenjostoelatjkoem åtna Tråanten tjïeltine (2023), jñh aaj daej golme fylhketjïelti gujmie Trööndelagen, Nordlaante jñh Sisdajve.

Goerehtalleme aamhtesisnie 037/24 dorjesovveme vuesiehti Åarjelsaemien veeljemegievlesne dovne gie-, ööhpehtimmie-, kultuvre-, jñh tjåanghkoesijjiefaaeldahkh gååvnesieh. Vååjnoes jeenjemes faaeldahkh gååvnesieh daejnie njieljine giejejealajimmietjïeltine. Saemieh gieeh veeljemegievlien tjïeltine Møre- jñh Romsdal fylhkesne årroeminie vaenie faaeldahkh utnieh jis ibie ryöknh dejtje faaeldahkide gaskeviermesne jñh lihkesmes tjïeltine Trööndelagesne. Dah åarjelsaemien byjresh leah onne jñh båras stoerre geograafeles dajvesne. Mejtje sån daan gaavhtan naa vaenie ohtsemh jñh eah dan gellie råajvarimmieh kultuvren jallh gieelen sisnjelen mah djaarjoem åadtjoedin Saemiedigkien ohtsemebaseereme öörnegi tjïrrh jaepien 2023. Vååjnoes låhkoe ånnetji læssanamme 2024 jñh 2025. Nov badth Saemiedigkien stipendeöörnege jollebe ööhpehtæmman dam veeljemegievliem dievvede. Tjuara læjhkan aerviedidh eah gaajhkesh gieeh sijhtieh saemien gie-, kultuvre-, jñh ööhpehtimmie-faaeldahkem dam åadtjoeh.

Evtebe govlehtimmiej åallermæhteme

Jaepien 2023 Saemiedigkie govlehtimmiem Saetniesvoete- jñh liktemekommisjovnen reektehtsen bijre höölti ulmine saemien seabredahken mïelh reektehtsen bijre govledh jñh dej uvtelassh råajvarimmiej bijre liktemen åvteste.

Daennie govlehtimmesne barre njieljje govlehtimmie-vaestiedassh Åarjelsaemien veeljemegievleste böötin. Daah govlehtimmie-vaestiedassh åvtese buektiejn åarjelsaemien byjrese idtji kommisjovnem laejhtieh, jñh mejtje sån dehtie vjaaröemistie histovrieh fååtesieh åarjelsaemien dajveste kommisjovnen reektehtsisnie. Dah govlehtimmie-instansh aaj tjaelieh åarjelsaemien gielem jñh kultuvrem joekoen baajnehtamme daaroedehtemistie jñh leah stoerre daerpiesvoeth vååjnedehtemen jñh davvomen åvteste daennie veeljemegievlesne. Seamma goh govlehtimmie-vaestiedassh jeatjah veeljemegievlijste daate govlehtimmie aaj stoerre vierhtiedaerpiesvoetem saemien museumeinstitusjovnine vuesiehti. Aaj vuaptastehteme dah åarjelsaemien kåanste- jñh museumeinstitusjovnh leah smaave, jñh dan åvteste vihkeles dej ekonomeles mieride læssanidh.

Stoerredigkie aaj govlehtimmiem höölti biehkine sov Saetniesvoete- jñh liktemekommisjovnen reektehtsen gïetedallemistie. Daennie govlehtimmesne luhkie tjaaleldh vaestiedassh böötin aktöörjste Åarjelsaemien veeljemegievlesne.

Dah govlehtimmie-vaestiedassh aaj buektieh eah jijnjñh lejhtadihks kommisjovnese. Jeenebh båtsoen areaaletsiehkiem muenieh goh vihkeles gåessie åvtese juhtedh. Jeatjah gaskem Fosen-aamhtese moenesåvva jñh vihkelesvoete åejvieladtjñh lïerieh aamhtesen åvteste, aaj Yngvar Nielsen:en Fremrykningsteorijem staeriemdidh sæjhta vihkeles årrodh. Daerpiesvoete vuajnoesjugniedihks barkoen åvteste jñh maahtoem læssanidh guktie buektiehtidh laavsemh jñh dïedtelgimmiem saemijste hiejhtedh aaj moenesåvva. Akte govlehtimmie-vaestiedasse areaalevigkieh buakta jñh guktie laanteteepheme sån åarjelsaemiej healsoem dïjppeme, jñh vielie maahtoem tsiehkien bijre åarjelsaemien åålmegen seammavyörtags healsoedïenesji åvteste daarpesjibie. Faatoes vierhtieh saemien kultuvreinstitusjovnine, joekoen åarjelsaemien, aaj buektie. Akte dejtje gie govlehtimmie-vaestiedassem seedteme dïejvelde daan biejjien ij gååvnesh skuvlesysteeme mij tjirkie learohkh kvalitatijve jñh hijven åarjelsaemien 10-jaepien ööhpehtimmiem dæriedieh. Akte jeatja govlehtimmie-vaestiedasse vuaptastahta kommisjovnereektehtsen buerkiestimmie åarjelsaemien gærhkoejieliemistie ij leah dan veele jñh ov-reaktoeh.

Ulmie åålmehtjåanghkoeh jñh govlehtimmiej gujmie

Ulmie åålmehtjåanghkoeh gujmie jñh govlehtimmine orreme vjaaromem vuarjasjæmman tseegkedh mejtje jñh guktie dah ovmessie veeljemegievlieh nynnhekkåbpoe jallh jeatjah barkoem åvtese daarpesjieh gåessie saemien gieelh jñh saemien kultuvrem jealajehtedh, gorredidh jallh nænnoestidh. Saemiedigkieraerie vaestiedassh daejtje gyhtjelasside vaajtelamme:

- Mah daerpiesvoeth saemien lihkesseabradahke jñh aktegsalmetjñh utnieh guktie ávtese buektiehtidh skaarah davvodh daaroedehtemen mænngan veeljemegievlesne?
- Mah maehtieh voenges saemien áktöörh jñjtñh darjodh?
- Mejnìe suerkine laavenjostoem tjñelti gujmie jñh nöörjen institusjovni gujmie sjyöhtehke orre?
- Mejtie Saemiedigkie byöroe sjñehteladtedh?
- Evtebe dääjrehtsi vääroemistie Saemiedigkien däärhojne jñh öörnegi gujmie, daerpies dejtie jeatjahtehtedh jallh nænnoestidh?

Givlehtimmie-prievesne govlehtimmie-instansh stillesovvin dejtie gyhtjelasside vääroeminie utnedh:

Kulturelle jñh gñeeldh daerpiesvoeth:

1. Mah ráajvarimmieh datne átnah/dijjìeh utnede daerpies saemien gñelide nænnoestidh, vääjñedehtedh jñh gorredidh dijen dajvesne?
2. Mah ráajvarimmieh datne átna/dijjìeh utnede daerpies kulturelle dääjmide jñh/jallh aerpiemahtoem vääjñedehtedh, nænnoestidh jñh jáerhkedh dijen dajvesne?
3. Maahtoe jñh daajroe:
4. Mah haestemh datne dääjrehth/dijjìeh dääjrehtidie gäässie byjjes dienesjñh jaksedh mah lea kultuvren mietie sjiehteles, jñh mah gäärede darjodh dejtie haestiemidie däästoehthidh?
5. Mah ráajvarimmieh datne átna/dijjìeh utnede daerpies voerkesvoetem jñh maahtoem saemien kultuvren jñh histovrijen býjre læssanidh dijen dajvesne?
6. Ekonomeles evtiedimmie:
7. Guktie Saemiedigkie maahta saemien jielemh dijen dajvesne buerebe däärhojdñh?
8. Magkerh däärhojöörnegh jallh ekonomihkeles däärhojoprogrammh daerpies voenges saemien daerpiesvoeth däästoehthidh?
9. Sivijle seabradahke jñh tjäängkoesijjìeh:
10. Leah nuekies tjäängkoesijjìeh jñh kultuvrearenah saemien dääjmide dijen dajvesne? Jis ij, mah tjäängkoesijjìeh jallh arenah daerpies?
11. Maam maahta darjodh saemien sivijle seabredahkem jñh organisasjovnejielemem nænnoestidh?
12. Laavenjostoe jñh guejmievoete:
13. Guktie Saemiedigkie maahta viehkietidh laavenjostoem saemien institusjovni, voenges áejvieladtji jñh jeatjah sjiehteles áktööri gujmie nænnoestidh, naemhtie goh jielemeáktööri, dijen dajvesne?
14. Leah naan sjñere guejmievoeth jallh prosjeekth dijen dajvesne dijjìeh utnede byöroe väärhoehthidh?

Állermæhteme áålmehtjäängkøjste jñh govlehtimmijste

Govlehtimmie-prieveh, býevnesinie áålmehtjäängkøj jñh tjaaeldh govlehtimmien býjre, seedtesovvi fylhkentjñeltide, tjñeltide, gñelearngide, saemien maanagñertide, maanagñertide saemien goevtesi gujmie, skuvlide ööhpehtimmine saemiengñelesne jñh saemien gñelen tjñrrh, sjñtide, jñh aaj gelliesáarhts laagide, siebride, organisasjovnide, kultuvreinstitusjovnide jñh jeatjah sjiehteles áktöörìde veeljemegievlesne. Gaajhkesh gñeh prieviem däästoeki, haastasovvi sisvegem ávtese buektedh jeatjah sjiehteles áktöörìde. Aaj pressebýevnese seedtesovvi jñh beavnasovvi Saemiedigkien gaskevierniesæjrosne jñh sosijaale medijinie.

Tjñelti áejvieh tjñeltine gusnie áålmehtjäängkøjeh hööltesovvin jñjtsh bööremem áadtjoedin jñh daah tjñelth aaj gihtjesovvin mejtie tjäängkøjeh býjre sijjen gaskevierniesæjrojne býevnedh. Daan ávteste gaajhkesh tjñelti áejvieh, Trääntesne staareraerie, áålmehtjäängkøjne gaajhkh tjñeltine meatan árhoedin. Lissine býevnesh tjäängkøjeh býjre gellie tjñeltijste juakasovvin gusnie áålmehtjäängkøjeh hööltesovvin, jñh aaj lihkes tjñeltijste.

Áålmehtjäängkøjeh hööltesovvin Plaassjesne, Trääntesne, Náavmesjenjaelmesne jñh Mæfesne, gusnie saemiedigkiepresideente Silje Karine Muotka, saemiedigkieraerie Paul Bendikk Jáma jñh politihkeles raeriestæjja Aina Madelén Nordsletta Aslaksen meatan árhoedin. Náavmesjenjaelmesne aaj saemiedigkieraerie Ann-Elise Finbog meatan árhoeki. Lij vaajtelihks áålmehtjäängkøjeh ovmessie sijjine veeljemegievlesne utnedh, seamma aejkien tjñertestamme govlehtimmie lij abpe veeljemegeavlan, jñh gaajhkesh haastasovvin tjaaeldh govlehtimmie-vaestiedassh seedtedh.

Áålmehtjäängkøjeh meatan árrome lij hijven. Plaassjesne medtie 45 almetjñh meatan árhoedin, Trääntesne medtie 60, Náavmesjenjaelmesne medtie 45, jñh Mæfesne medtie 30 almetjñh meatan árhoedin.

Saemiedigkie 27 tjaaeldh govlehtimmie-vaestiedassh däästoeki digitaale goeren tjñrrh Saemiedigkien

gaskevierniesæjrosne. Göökte dejtie sjñhtin tsiemedh. 15 vaestiedassh aktegsalmetjijstie böötin. Lissine lin 12

vaestiedassh organisasjovnjste. Dah lin golme sijth, akte båtsoeorganisasjovne, göökte eejtege siebrieh, akte saemiesiebrie, njieljie giele- jñh kultuvreinstitusjovnh, dan nualan aaj museume, jñh aaj akte fylhkentjñelte. Dovne meatan årrome jñh govlehtimmie-vaestiedassh stoerre daerpiesvoetem vuesiehtieh daam prosessem regionaalesne tjñrrehtidh. Jalhts seammaleejns daerpiesvoeth dejnie gööktine veeljemegievline gusnie Saemiedigkie daan beajjan åålmehtjåanghkoeh tjñrrehtamme, mijjieh regionaale ovmessievoeth vuejnebe mej bjñre vihkeles dan vuekien mietie maahtoem åadtjodh.

Dan nualan muvth åejvietsiehkñieh govlehtimmie-vaestiedassijste jñh åålmehtjåanghkojste åehpiedehteme. Aamhtesen vuarjasjimmiebielesne ovmessie faagesuerkñieh jñh raerñeh lñhkebe åehpiedehtebe jñh vuarjasjibñie. Gellie raerijste jñehtieh daerpies åarjelsaemiengñielem nænnoestidh, lissine ubmejesaemiengñielem jealajidh dej dajvine dñhte sjyöhtehke. Daerpiesvoetem vuaptastahta vielie iktemearan saemienfaaleldahkh maanagñertesne, skuvlesne, jårhkeskuvlesne jñh jollebe ööhpehtimmesne, aaj aelhkebe jaksoes gñeleööhpehtimmie geerve-almetjidie. Vaenie lohkehtæjjah jñh faagebarkijh saemien gñele- jñh kultuvremaahtojne buekteme goh sentraale haesteme. Gellie raerñeh vuaptastehtieh daerpies maahtoem saemien kultuvren, histovrijen jñh reaktaj bjñre lutnjedh stoerreseabredahkesne, byjjes reeremisnie, jollebe ööhpehtimmieinstitusjovnine jñh dorjehtimmieinstitusjovnine, v.g. museumh. Gåessie maahtoe fååtese dle vuajnoeh, nænnoestimmieh jñh praksisem destie baajnehtieh. Seammásienten kommisjovnen reektehtsen mænngan orre seabredahkedåehkñieh vielie tjoemehtehteme maahtoem saemien tsiehkñieh bjñre. Institusjovnh dååjrehtieh eah dej leah nuekies vierhtieh tjoemehtehtemem dåastodh jñh aaj seammásienten saemien seabredahkem gaagkestidh.

Siejhme aamhtese lea daerpiesvoete saemien institusjovnh nænnoestidh jñh jeenebh saemien tjåanghkoesijjñieh jñh kultuvrearenah tseegkedh, daej gaskem duedtie-faaleldahkh ovmessie aalteredåehkñide. Aaj vuaptastahta sjñehtesjimmie healsoedñenesijjstie fååtese jñh daerpiesvoete faaleldahkñide saemiengñele- jñh kultuvremaahtojne healsoesuerkñien sisnjelen.

Båtsoem vueptiestehteme goh saemiengñielen, kultuvren jñh identiteeten guedtijie, jñh jeenebh vueptiestehtieh mierietsiehkñieh behtjiedamme jñh buerebe dåarjoem jñh guarkoem plaane- jñh arealprosessine daarpesje. Tjñelkes moenedimmieh jñehtieh gåessie dajveståvroem hiejhtieji dle joekoen haasteles sjñdti åarjelsaemien dajvesne. Båtsoekontovre lij vihkeles lñhke jñh voenges tjåanghkoesijjñie.

Geerve jñh stoerre vigkñieh gelline voenges seabredahkñie leah tjñelkes moenedimmieh åålmehtjåanghkojñie jñh govlehtimmie-vaestiedassine, v.g. Fosen-aamhtese, mij ij ennje tjñelkestamme, jñh gruvagñehtelimmie Raarvihkesne. Aaj moenedimmieh vielie maahtoem jñh vierhtieh konsultasjovneöörnegen åvteste lea daerpies. Dñhte dovne byjjes etaatide jñh voenges aktöörìde mej gujmie galka konsulteredh.

Lea tjoemehtehteme Saemiedigkie tjñelkebe jñh vielie leajhtadihks råållam tseegkie kultuvreuojhtesebarkosne, vielie ræhpasvoetine jñh åvtedaajrovoetine. Jeenebh vueptiestehtieh daerpies åarjelsaemien immtaterielle kultuvrearpiem vihtesjidh jñh vååjnedehtedh. Gellie raerñeh tjñertestieh daerpies Saemiedigkie vielie vååjnoes regijovnesne, aaj buerebe laavenjostoe jeatjah aktöörü gujmie jñh vielie ektelen råajvarimmieh, gusnie våarome lea aareh meatan årrome, gaskesadteme jñh ekties guarkoe saemien daerpiesvoetijste jñh reaktijste.

Gaajhkh govlehtimmie-vaestiedassh leah jaksoes Saemiedigkñien gaskeviermiesæjrosne:

<https://sametinget.no/politikk/horinger/avholdte-horinger/horing-behov-for-samiske-tilbud-ordninger-og-tiltak-i-sorsamisk-valgkrets.40069.aspx>

Árvoštallan

Se norsk versjon

Saemiedigkieraerien juvnehtimmie

Åålmehtjåanghkoej jñh tjaaeldh govlehtimmien tjñrrh Saemiedigkie daerpiesvoeth saemien faaleldahkñide, öörnegidie jñh råajvarimmide vååjnedehteme biehkñie davvomebarkoste daaroedhtemen mænngan Åarjelsaemien veeljemegievlesne. Ij daate ållesth, mohte prosesse eadtjohkevoetem jñh raerñeh vuesiehtamme mej gujmie vihkeles Saemiedægkan åvtese barkedh. Daaroedhteme daam veeljemegievliem garre dñjpeme seamma goh jeatjah regijovnh. Daan biejjien veeljemegievlien leah vaenie saemien institusjovnh jñh organisasjovnh, saemien årrojñh bårrode årroeminie jñh vaenie formelle tjåanghkoesijjñieh gååvnesieh.

Reaktagæmhpome areaali âvteste eensi geerve orreme âarjelsaemien dajvesne. Gellie vigkieh jîh digkieh orreme mah alvasvoetem jîh dah haestemh vuesiehtieh mej vööste dajve tjâadtjoeminie, bâatsoe joekoen destie dîjpesovveme. Âarjelsaemien ârrojîh eensi haestemh râakeme dovne reaktasuerkesne jîh jeatjah ârroeijistie faatoes jîh mistelaakan tjaaleme histovrijen gaavhtan.

Âarjelsaemien veeljemegievlesne Saemiedigkie laavenjostoelatjkoeh golme fylhketjïelti gujmie âtna. Laavenjostoelatjkoeh leah vihkeles gosse barkoem iktedidh. Dovne Trööndelaage, Sis-dajve jîh Nordlaanten fylhketjïelth politihkeles aamhtesh sijjen Fylhkedigkine âtneme regionaale barkoen bijre Saetniesvoete- jîh liktemekommisjovnen reektehtsistie.

Saemiedigkie sæjhta aktijve râállam vaeltedh guktie reaktah, giëlem, kultuvrem, jielemem jîh identiteetem nænnoestidh âarjelsaemien veeljemegievlesne. Vihkeles tjïertestidh muvhteste barkoste sæjhta aaj ârrodh viehkietidh jeatjah aktöörh sijjen diëdtem vueptiestidh jîh aaj daerpies ovmessie râajvarimmieh mah leah uvtedamme vâaroehtidh.

Saemiedigkie jââhkesje dam vijries barkoem mejnie jïjtjesyjhtehkevoete, iëdtjeburrieh jîh saemien sivijleseabredahke viehkietamme. Jïjtjesyjhtehkevoeten namhtah vaenebe saemien faaleldahkh, dâajmh jîh öörnegh orreme. Saemiedigkie guarkoe jeenje dehtie jïjtjesyjhtehts barkoste leah ektiebarkojne jîh naan almetji diëdtem orreme, jîh ij leah guhkiebisnie monnehkevoetesne.

Areaale jîh reaktah

Saemiedigkie sæjhta barkedh hijven öörnegidie reaktaviehkien âvteste, dan nualan aaj ekonomeles

dâarjoeöörnegh mah nuepieh buektieh prinsihpeles aamhtesh evtiemdidh. Saemiedigkie sæjhta dan tsiehkesne barkedh guktie saemieh gelkieh reaktaviehkiem jaksoesmieresne utnedh saemien giële- jîh kultuvregoerkesinie.

Gellie vigkieh jîh digkieh orreme mah alvasvoetem jîh dah haestemh vuesiehtieh mej vööste dajve tjâadtjoeminie, bâatsoe joekoen destie dîjpesovveme. Fremrykningsteorije luhpiem ââdtjeme âarjelsaemien reaktah jîh histovrijem daan beajjan baajnehtidh, jîh premisside dajven saemien ârroeji mierietsiehkide sjugniedamme. Saemiedigkie vuajna mejtie sãn daerpies dejtie konsekvenside tjïrrehtidh jîh vuarjasjidh mejtie kommisjovnem tseegkedh mij maahta dam tjïrrehtidh. Barkoe tjuara aaj bâatsoem Trollheim:esne feerhmedh.

Barkoen jarngesne âarjelsaemien veeljemegievlesne lea âvtese barkedh Saemiereaktamoenehtse II:ine (SRU 2). Dovne govlehtimmie-vaestiedasse jîh âålmehtjâanghkoeh vedtieh tjïelkes veanhtadimmieh Saemiedægan galka deadtovem tjâadtjoehtidh dejtie daerpies prosesside tjïrrehtidh. Saemiedigkie sæjhta dan âvteste SRU2:ine vijriegâbpoe barkedh, jîh krïevedh staate gaavnoes aajhtere- jîh âtnoereaktah goerehtalla jîh jââhkesje Tromsen raejeste âarjese, âålmehreaktan mietie. Daate daerpies jis galka hijven jîh rïekteslaaketje reeremeöörnegh tseegkedh.

Bâatsoe sjïere tsiehkesne âarjelsaemien veeljemegievlesne, dah vaestiedassh mah bâateme aaj dam vuesehte. Saemiedigkie vuajna lea daerpies viehkietidh bâatsoereeremem tjïrrehtidh jîh barkedh guktie juvrereereme galka tseegkesovvedh gâatomejielemi aerpievuekien jîh dâåjrehts maahtoen, jîh âålmehreaktan diëdti mietie.

Konsultasjovnh

Saemiedigkie jââhkesje stoerre daerpiesvoete gâåvnese vierhtiej, biëvnese, bihkedimmien jîh maahtoen âvteste konsultasjovneöörnegen bijre jîh dah krïevenassh mah gâåvneseht tjâadtjoehtæjjide jîh reaktautnijidie.

Laaken nænnoestamme konsultasjovnh saemielaaken mietie saemiej reaktide nænnoestamme, mohte konsultasjovnh tjuerieh aaj voernges juhtedh. Saemiedigkie sæjhta dan âvteste viehkietidh hijven mierietsiehkieh reaktautnijidie darjodh guktie vihties âtnoem konsultasjovnereaktoste tjirkedh.

Giële

Saemiedigkie tuhtjie vihkeles ij ajve saemien gielh vaarjelidh, mohte evtiemdidh goh jielijen, jaksoes jih gieline baetije biejjide abpe saemien seabredahkese. Ulmie lea gaajhkesh saemieh gelkieh gielaarenah, saemien dienesjefaalenassh jih nuepieh sijjen jijtjen gielim lieredh jaksoesmieresne.

Saemiedigkie saejhta gaavnoes gielaearngh naennoestidh, jih aaj prosessem aelkedh orre tseegkedh. Lea daerpies ulmien haaran barkedh guktie infrastruktuvrem naennoestidh joekoen ubmejen- jih aarjelsaemiengielen avtete.

Saemiedigkie prosesessne pihte-, ubmeje-, jih luvliesaemiengielh gelkieh jaahkesjaemman byjjes gieline sijdtedh Noorjesne. Saemiedigkie jaahkesje daate vihkeles biehkje barkoste saetniesvoete- jih liktemekommissjovnen reektehtsinie avtese barkedh.

Kultuvre jih tjaa nghkoesijjeh

Saemiedigkie vuajna stuere-stuerebe daerpiesvoeth maedtieleejns tjaa nghkoesijjide. Dihte aaj siejhme orreme dennie Saetniesvoete- jih liktemekommissjovnen reektehtsen bijjemes govlehtimmesne jih prosesessne mij lea aarjelsaemien veeljemegievlesne tjirrehtamme.

Saemiedigkie lea voerkes stoerre daerpiesvoete saemien institusjovnijste jih tjaa nghkoesijjiste gaavnese dovne gellene lehkinge jih aaj vielie faagesuerkiej sisnjelen, jih daate aamhtese dam daerpiesvoetem tjierteste. Dan avtete vierhtieh daarjome Saemiedigkien budsjetdesne 2026 prosjeektese orre institusjovnh tseegkedh Saepmesne. Prosjeekte galka geograafeles dajvh jih faageles suerkide goerehtalledh gusnie institusjovnh daan biejjien faatesieh jih krievenassh darjodh mejstie maahta orre institusjovnh tseegkedh. Prosjeekte galka aaj damtijidh dah mah maehhtieh eadtjohkevoetem vuesiehtidh jih maehhtieh viehkietidh barkojne orre institusjovnh tseegkedh. Dam maam liereme aalmehtjaa nghkojste jih govlehtimmeste aarjelsaemien veeljemegievlesne vijriegabpoe barkose daejnie prosjeektine vaaltasavva. Jih aaj Saemiedigkien vierhkievierhtide vuarjasjidh mah leah daerpiesvoetese sjehtelovveme gaessie orre institusjovnh tseegkedh.

Tseegkeme voernges saemien byjresinie lea daerpies jis galka tjaa nghkoesijjeh jih kultuvre- jih gielaenstitusjovnh tseegkedh jih naennoestidh, jih tjietli jih fylhkentjietli meatan arrome lea vaajtelihks. Saemiedigkie saejhta tjietlide jih fylhkentjietlide aarjelsaemien veeljemegievlesne gaskesadtemasse booredh dej diediti bjire saetniesvoete- jih liktemekommissjovnen reektehtsinie avtese barkedh, joekoen kommunaale aejvieladtji diediti dej saemien arroeji reaktah tjirkedh mah leah laaken mietie naennoestamme, jih dej raalla saemien faaleldahkh jih tjaa nghkoesijjeh tjirkedh voernges saemien sivijleseabredahkinge jih saemiedigkinge laavenjostose. Daam sijhtebe aaj tjierstedidh laavenjostoe latjokoe-barkosne Saemiedigkie atna fylhkentjietline jih tjietline.

Saemiedigkie saejhta barkoem avtese daeriedidh mejnie saemien gaetiem Traantesne jih tjaa nghkoesijjiem Maefesne tjirrehtidh, jih jeatjah aktooride disse boorie.

Saemiedigkie saejhta vuarjasjidh digitaale kurseraajroem sjehtesjidh saemien jijtjesyjhtehts laagide, siebride jih organisasjovnde, biehkine maahtoetseegkemistie jih stynkedehtemistie saemien seabredahkesne. Jih aaj nuepiemieriem lihkebe vuartasjidh giehtelimie- jih baalhkvierhtie avtete saemiej siebride jih (kultuvre) organisasjovnde ohtsemebaseereme oorneginie. Daate aaj saejhta nahtose baetedh aarjelsaemien veeljemegievlesne.

Kultuvremojhtesh

Barkoe kultuvremojhtesi gujmie aarjelsaemien dajvesne eejnegen eevre vihkeles biehkje Saemiedigkien barkoste orreme. Aarjelsaemien arrojeh eens haestemh raakeme dovne reaktasuerkesne jih jeatjah arroeijistie faatoes jih mistelaakan tjaaleme histovrijen gaavhtan. Kultuvremojhtese faageles barkoe mieriedimmes orreme dam staeriemdidh.

Saemiedigkie saejhta aaj biehkine kultuvremojhtese faageles barkoste viehkietidh maahtoem konsultasjovne oornegen bjire jih dan atnoem gorredidh.

Saemiedigkie saejhta viehkietidh barkoe kultuvremojhtesereereminie galka vihties aalkoe aal megereereme arrodh, jih saemien perspektijvistie, kultuvreste jih vuekijste tseegkeme. Saemiedigkie saejhta orre kultuvre byjreselaake

ååktøe saemiej reaktam jijtj nænnoestidh kultuvremojhtesereeremisnie jñh sæjhta meatan årrodh viehkietidh nænnoestidh saemiej kultuvremojhtesh daajroes darjodh voernges aktööri gujmie.

Byjjenimmie jñh ööhpehtimmie

Saemiedigkie sæjhta barkedh saemien maanaj noeri ööhpehtimmiem gieline jñh kultuvrine maanagierteeste jaarhkeskuvlese tjirkedh. Jis ellies faaleldahkem saemien maanide abpe ööhpehtimmiem, maanagierteeste jollebe ööhpehtëmman åadtjodh, lea mieriedimmes mæhtedh reaktam saemien maanagierteafaaleldahkese laaken mietie nænnoestidh. Gaajhkesh saemien maanah gelkieh reaktam utnedh saemien gieler jñh kultuvreguedtjen byjresisnie byjjenidh.

Daate sæjhta jiehtedh:

- Barkedh reaktam saemiengielerdh maanagierteafaaleldahkese laaken mietie nænnoestidh
- Barkedh reaktam viesetmman laaken mietie nænnoestidh.
- Barkedh reaktam saemien learoeverhtide laaken mietie nænnoestidh.
- Barkedh skuvleaajhteren diedtem reaktam saemien ööhpehtimmien bijre bievnedh laaken mietie nænnoestidh.

Saemiedigkie æjvieulmiem åtna hijven byjjenimmietsiehkies öörnedh saemien maanagierteafaaleldahken tjirrh. Saemien maanagierteafaaleldahke akte dejstie vihkielommes råajvarimmijste åtnoem saemiengielieste nænnoestidh, vuartesj NOU 2016:18 Vaajmoegiele. Lea vihkeles maanagierteabarkijh, lissine pedagogeles ööhpehtimmine, saemien kultuvre- jñh gielermaahtøem utnieh jis galka dam jaksedh. Saemiedigkie aaj vuajna vihkeles mæhtedh lihkes realemaahtøem nuhtjedh kultuvrem jñh gielerbarkøem maanagiertesne nænnoestidh.

Jollebe ööhpehtimmie, dotkeme jñh maahtøe

Saemiedigkie sæjhta viehkietidh Universiteeth jñh jolleskuvlh maahtøem saemien seabredahketsiehkies, gieli jñh kultuvren bijre øvnessie faagebyjresinie tjirkesuvmieh. Åarjelsaemien dajvesne daate sæjhta daej gaskem feerhmedh faagh/ööhpehtimmieh goh kultuvremojhtesevaarjelimmiel/ækeologije, pedagogihke jñh histøvrije. Daate lea daerpies jis galka faaleldahkem tjirkedh mij maahta ellies ööhpehtimmiem vedtedh.

Saemiedigkie sæjhta barkedh dotkemebyjrese/stuerebe dotkemeprosjeekth voernges aktööri gujmie laavenjstøeh (museumh, jnv.). Daate maahta viehkietidh gaavnos maahtøebyjresh nænnoestidh jñh maahtøem læssanidh universiteete- jñh jolleskuvlesuerkesne jeanatjommes.

Saemiedigkie sæjhta barkedh Dotkemeraerien njoelkedassh jeatjahtehtedh guktie saemien kultuvreinstitusjovnh mæhtieh nuepiem åadtjodh vierhtieh øhtsedh dotkemeprosjeektide.

Saemiedigkie vaajtele viehkine årrodh lohkemeprogrammh jñh kursh øvtiemdidh universiteeti jñh jolleskuvli gujmie laavenjstøesne.

Healsole, tråjjesvoete jñh hokse

Saemiedigkie sæjhta jærhkedh jñh dåarjodh dam healsolefaageles barkøem maam lea joe aalkeme åarjelsaemien dajvesne. Daate feerhmie aaj råajvarimmieh jñh prosessh mah leah viðteldahkesne barkose saemielaavsemen vøøste.

Saemiedigkie veanhtede Reerenasse jñh Støerredigkie soejkesjem darjøeh guktie åvtese barkedh, jñh barkøem reektehtieh nænnoestahkijste mah leah Saetniesvoete- jñh liktemekommissjovnen reektehtsen viðteldahkesne. Ektesne mijjiesh galkebe saemien gielide jñh kultuvrem vihth tseegkedh. Ulmie lea bæjhkoetidh mijjiesh daelie maaje mæhtebe daarøødehtemepolitihkem nånkehtidh guktie buektietidh liktemem jaksedh.

